

GIDS voor een tuin vol leven

Help de
natuur in je
gazon of op
je balkon

Maak van je tuin een gezonde plek

plant 1 boom, struik of klimplant

geef een **thuis** aan wilde diertjes

laat **bladeren** liggen

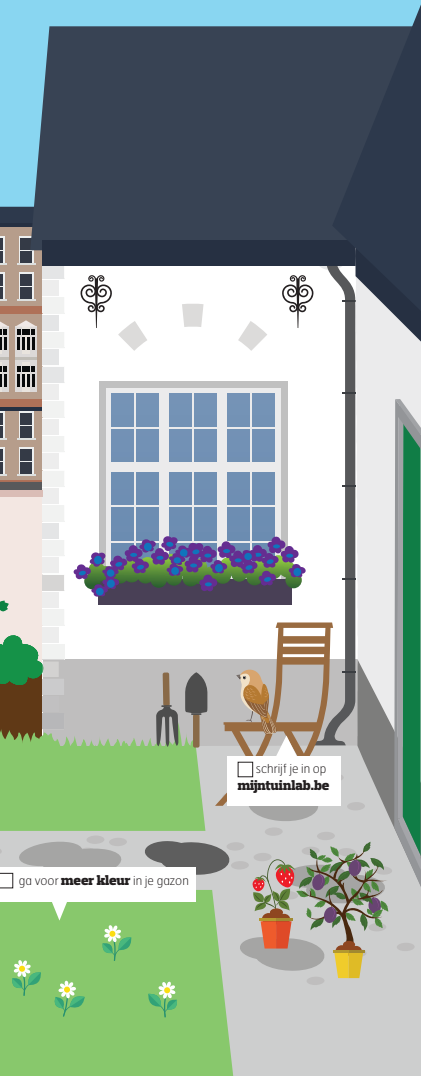
kies voor een natuurlijke **omgeving**

maak een **blotevoetenpad**

plant **15 soorten** bloeiende planten

maak een **(mini)vijver**

kweek zelf je **natuursnoepjes**

9% van Vlaanderen bestaat uit privétuinen, terwijl bossen 11% innemen en natuurgebieden amper 3%. Door de natuur in je tuin te helpen, kan je dus een groot verschil maken. In deze tuingids reiken we je kant en klare acties aan om je tuin om te toveren tot een plekje dat gezond is voor jou én de natuur. Zelfs in de allerkleinste tuin of op een balkon kan je kiezen voor meer leven. Van een bijenhotel tot een klimplant.

Tips voor een GEZONDE TUIN VOL LEVEN

- 1** Plant bomen, struiken of klimplanten voor een **natuurlijke airco**
- 2** Ga voor meer kleur in je **gazon** en laat **bloemetjes** toe
- 3** Verwelkom nieuwe vrienden en hang **nestkasten en bijenhôtels**
- 4** Leg een **(mini)vijver** aan en zorg voor een paradijs voor de dieren
- 5** Wees lekker lui en laat de **bladeren liggen**
- 6** Kies voor een **natuurlijke omheining** en help de egel
- 7** Plant een bessenstruik en **snoep van je eigen tuin**
- 8** Kies voor een **waterdoorlatend pad** en vermijd wateroverlast
- 9** Tel de soorten in je tuin en **help de wetenschap**
- 10** Plant minstens **15 bloeiende planten** en maak de bij blij

Plant minstens **1 boom, struik of klimplant**

Een boom, struik of klimplant is een mooie aanwinst voor je tuin. Eens volgroeid zijn ze een thuis voor vogels en andere dieren. Wij genieten van hun vruchten, bloemen en de schaduw die ze creëren. In een grote tuin kies je voor bomen, in kleine tuintjes zijn klimplanten ideaal. Je zet ze tegen je gevel, omheining, schommel of versiert er je pergola mee. Nachtvinders zijn helemaal gek op wilde bosrank of kamperfoelie.

TIP

Kies voor bomen en struiken van bij ons: wilde kers, boswilg, veldesdoorn, taxus, hulst, lijsterbes, meidoorn, hazelaar, Gelderse roos, liguster, wilde kamperfoelie, wilde bosrank, hop of klimop.

Bomen zijn een goede bescherming tegen zon, maar ook tegen inking van bovenaf. Eén boom levert het werk van wel vijf airco's. Want bomen verfrissen niet alleen met hun schaduw, ze slaan ook water op. Bij warm weer verdampen ze dat water, net zoals mensen zweten. Zo verkoelen bomen zichzelf én ook jouw tuin of huis.

Kies de juiste boom of struik

Meet je tuin na en onthoud dat bomen en struiken uitbundig kunnen groeien. Ze nemen plaats in, laten schaduw vallen en vragen onderhoud. Elke soort heeft voor- en nadelen. Overweeg ook fruitbomen. De bloesems zijn prachtig en ruiken lekker, en de vruchten zijn om van te smullen, ook voor de dieren in je tuin. Struiken zijn vooral interessant als ze inheems zijn.

- Linde en haagbeuk zijn makkelijk te snoeien
- Wilgen trekken vocht uit natte bodems
- Notelaar heeft een muggenwerende werking
- Hazelaar lokt spechten en eekhoortjes met zijn nootjes

Bloeiende en vruchtdragende struiken zoals lijsterbes, sporkehout en vlier lokken veel

bezoekers: bestuivers in het voorjaar en vogels in de herfst.

Hou het wettelijk in orde

Bomen in de tuin moeten volgens de wet 2 meter afstand houden van de perceelgrens, maar als je voor een appelboom de kans hebt om 4 meter aan te houden, heb je zeker geen problemen met overhangende takken. In kleine tuinen kies je voor een boompje dat je regelmatig snoeit.

Hagen kunnen gemeenschappelijk op de perceelsgrens geplant worden of anders minstens 50 cm op je eigendom.

Hoe plant ik een boom of struik?

- 1 Bomen en struiken plant je best wanneer ze in rust zijn (eind november tot eind februari).
- 2 Graaf een plantgat dat 2 keer zo diep en 3 keer zo breed is als de wortelkluit.
- 3 Meng compost (geen mest) onder de teelaarde en breng het deels terug in het plantgat in. Zo bepaal je de plantdiepte.
- 4 Plant je boom iets minder diep dan op de kwekerij, op de stambasis zie je hoe diep hij vroeger geplant was. Spreid de wortels goed uit en knip beschadigde wortels bij.
- 5 Gooi het plantgat helemaal dicht en schud met de boom zodat de aarde goed tussen de wortels zakt.
- 6 Stamp de aarde aan een geef je boom of struik flink wat water.

Nazorg

➤ Geef nieuwe bomen de eerste twee jaar nog extra steun. Plaats aan de rand van het plantgat 3 palen (50 à 100 cm) en maak de boom eraan vast met een brede band (bijv. met een oude fietsband). Gebruik liever geen touw, want dat beschadigt de stam.

➤ De eerste weken na het planten, tijdens de bladontwikkeling in het voorjaar en tijdens de droogte van de zomer geef je de boom of struik regelmatig extra water.

➤ Rond de stam laat je de bodem kaal en onbegroeid. Leg er een flinke laag compost op, die remt de onkruidgroei en verhindert het uitdrogen van de bodem. Op termijn wordt het de ideale groeiplaats voor voorjaarsbloeiërs als meiklokje, sneeuwkllokje, daslook of boshyacint.

Wie woont er in mijn boom?

Bomen, struiken en klimplanten zijn niet enkel mooi om naar te kijken. Ze zijn een thuis voor heel wat vogels, insecten en zoogdieren. Zij vluchten erin weg bij gevaar, maken er een nestje en vinden er voedsel. Kies je plantgoed aan de hand van de grootte en de voornaamste kenmerken van je tuin. Kies altijd voor inheemse soorten, die gedijen beter en ook de dieren in je tuin kunnen er beter mee overweg.

Kies voor klim- en slingerplanten

Heb je onvoldoende ruimte voor een boom of struik, dan kan je ook met klimplanten je tuin of terras opvrolijken. Sommige soorten kruipen tegen de gevel met of zonder klimhulp om zich aan te hechten. Andere slingeren liever rond een boom of paal. Kies voor inheemse klimplanten bij je pergola, schommel of tegen constructies.

› Zonder klimhulp

- Klimop: blijft wintergroen en doet het goed in de schaduw. Het is een ideale schuil- en broedplaats voor vogels. Bloemen in september-oktober, ideaal voor bijen, zweefvliegen en late vlinders.
- Wilde wingerd: klimt met kleine hechtschijfjes en geeft een prachtige dieprode herfstkleur.

› Met klimhulp:

- Bosrank (clematis): plant tussen september en mei. Kies voor de inheemse bosrank, *Clematis vitalba*.
- Heggenrank: een prachtige klimplant die tussen struiken klimt. Hij groeit best op kalkrijke bodems en heeft een bijzondere band met het heggenranklieveheers-

beestje en de heggenrankbij.

- Druif: ideaal voor een zuidgerichte gevel. Druiven hebben een goede voorbereiding en een regelmatige snoeibeurt nodig.
- Rozen: houden van veel zon en een goed doorlatende humusrijke bodem. Klimrozen hebben klimhulp nodig. Enkel de rozen met open bloemen zijn nuttig voor insecten. Dat zijn rozen met een enkele laag kroonblaadjes en goed zichtbare stuifmeeldraden.
- Slingerplanten zoals kamperfoelie: van nature staat deze plant in halfschaduw. Hij slingert zich rond boomstammetjes, maar is in staat die te wurgen. Kamperfoelie ruikt vooral 's avonds heerlijk en lokt daarmee prachtige nachtvinders.

.....

[Meer op www.natuurpunt.be/plantenerkennen](http://www.natuurpunt.be/plantenerkennen)

Laat **bloemetjes** toe in je gazon

Een bloemrijk gazon ziet er niet alleen prachtig uit. Het trekt vogels, insecten en vlinders aan en is een pluspunt voor het klimaat. Want door minder te maaien en bloemen toe te laten, kan je gazon een grote hoeveelheid koolstof in de bodem opslaan en zorgt het dus voor meer propere lucht in je omgeving. Je grastapijt kan dus mooi en functioneel tegelijk zijn.

Vijf tips voor een gezond gazon

1 **Gebruik geen chemische onkruidverdelgers en/of meststoffen**

Je gras groeit trager waardoor je minder moet maaien. Zo kunnen er meer bloemen in bloei komen, en moet je op termijn nog minder maaien.

2 **Laat mos toe**

Een mostapijt is altijd mooi groen en moet zelden gemaaid worden. Bovendien is het lekker zacht. Ook paddenstoelen houden er van.

3 **Laat bloemen toe**

Madeliefjes, klavers en paardenbloemen krijg je snel. Soorten als gewoon biggenkruid, muizenootje en margriet wijzen op verschraling, een teken dat je gazon zeer interessant is voor insecten en graslandpaddenstoelen.

4 **Maai niet te vaak**

Geef bloemen kans om te groeien en gun insecten een schuilplaats. Laat telkens een deel van je gazon staan, bijvoorbeeld aan de rand. Daar kunnen wilde bloemen, zoals witte klaver, in bloei komen.

5 **Laat maaisel niet liggen**

Zo voorkom je extra aanrijking en kan je gazon verder verschralen: minder maaiwerk en meer bloemen.

Je hoeft dus niet je volledige gazon meteen om te ploegen en in te zaaien om meer variatie te krijgen. Een stukje van je gazon omtoveren tot bloemenweide kan al een lust voor het oog én de dieren zijn. Begin met een paar vierkante meters en kijk hoe het leven in je tuin verandert. Heb je iets meer tijd en plaats, dan kan je een prachtige bloemenweide aanleggen.

3 manieren om een bloemenweide aan te leggen

- 1 Heb je ergens een stukje kale grond, dan kan je een mengsel van bloemen inzaaien. Een braakliggend terrein kan je zo snel omtoveren tot een vrolijk, kleurrijk stukje land.
- 2 Wil je een stuk gazon door een bloemenweide vervangen, dan hoef je niet meteen iets in te zaaien of te planten. Stop gewoon met maaien. Door minder frequent te maaien, zal je gazon spontaan evolueren naar een bloemenweide.
- 3 Je kan ook bepaalde delen in je gazon kaal maken en daar de gewenste weideplanten inzaaien of aanplanten. De ingezaaide planten zullen zich uitzaaien en verspreiden over de rest van je gazon.

Je bloemrijk gazon onderhouden

Een bloemenweide ontwikkelt zich spontaan en vraagt weinig onderhoud. Twee keer per jaar maaien is meestal voldoende. Een eerste keer eind juni, na de eerste bloei. Eind september maai je dan een tweede keer.

Maai niet alles in één keer, want dan haal je alle voedsel- en schuilplaatsen voor insecten en dieren in één klap weg. Laat een stukje onaan-geroerd of doe het later af.

Gebruik je maaisel als mulsch voor in de groentetuin of in het bloemperk. Wees geduldig. Een bloemrijk gazon ontwikkelt zich relatief traag. Wil je toch snel een mooi effect, zaai dan wat éénjarige kruiden in. Mooi én lekker.

[Meer op www.natuurpunt.be/gazon](http://www.natuurpunt.be/gazon)

Hang een **nestkast** en een **bijenhôtel**

Geef een thuis aan bijen, vlinders, egels of vleermuizen en help ze zo aan een veilige toevluchtsoord.

Wie woont waar?

In de stad maken een **mussenappartement** of **gierzwaluwkast** een goede kans om bezet te worden.

Ook een **vleermuizenhuis** tegen de gevel kan.

Aan de stadsrand kan je een nestkast voor de **pimpel- of koolmees, roodborst of winterkoning** hangen.

Ook **egels** kan je een schuilplaats geven onder een houtstapel.

Een **bijenhotel** is overal een succes, zolang je het maar in de zon hangt.

Nestkastjes voor vogels

Vogels zoeken je tuin op voor veiligheid, voedsel en een plek om te broeden. Dat broeden kan in een zelfgebouwd nestje of een kant-en-klare nestkast die jij voor hen voorziet. Nestkasten heb je in alle soorten en maten en daar is een reden voor; ze zijn op maat gemaakt voor elke vogelsoort. Kijk goed welke vogels je tuin bezoeken en koop of maak een nestkast voor deze soort.

Ontdek het rijke aanbod aan nestkastjes op www.natuurpunt.be/winkel

› Waar hang ik mijn nestkastjes best op?

Een nestkast zal niet gebruikt worden als ze niet op de juiste plaats hangt.

- Hang de invliegopening weg van het zuid-westen, de heersende windrichting.
- Hang de nestkast tussen 2 en 5 meter van de grond.
- Als je meerdere kastjes voorziet, hang die dan minstens 3 meter uit elkaar. Kastjes voor dezelfde soort hang je minstens 10 meter uit elkaar.
- Houd de aanvliegroute vrij: er mogen geen takken of bladeren net voor de opening hangen.
- Sommige (halfopen) kasten hang je wel in de begroeiing.

› Hoe onderhoud ik een nestkast voor vogels?

Je kan de nestkastjes het hele jaar door laten hangen in je tuin. Sommige vogels brengen er graag de winter in door. Wil je ze toch weghalen voor de winter, wacht dan tot in september, en hang ze terug vanaf begin februari. Haal het oude nestmateriaal weg en maak het nestkastje proper met heet water en een borsteltje. Gebruik geen chemische producten.

Nestkast voor vlinders

Door de verticale sleuven van vlinderkasten kunnen vlinders een ongestoord rustplekje opzoeken voor de nacht en voor de winter. In praktijk blijkt dat voornamelijk spinnen en allerlei kleine insectjes de weg naar de vlinderkasten vinden, en dat je er zelden een vlinder in ziet. Laat je echter niet ontmoedigen!

➤ Ruim je tuin niet te hard op voor de winter

De meeste vlinders overwinteren als rups of pop. Eitjes, rupsen en poppen zitten op planten of uitgebloeide stengels, in het strooisel, onder dorre bladeren, in het gras of in de grond. Ruim je tuin dus niet te proper op voor de winter. In een schoon geharkte tuin kan geen vlinder overwinteren.

Bijenhotel voor wilde bijen

Er zijn 50-60 soorten bijen die hotels (kunnen) gebruiken. Al de rest nestelt in de grond. Dat is de overgrote meerderheid. Maak zelf een bijenhotel voor hen: neem een blokje hard hout en boor er een gaatje in van 2 tot 9 mm breed en 10 cm diep. Een bundeltje riet of bamboe werkt ook. Of koop een kant en klaar bijenhotel in de winkel.

Heel veel bijensoorten nestelen in de grond. Voorzie een zandhoop op een zonnige, beschutte plek in de tuin. Gebruik dekzand of leemzand en stabiliseer jouw bijenzandbak met enkele grote keien en pioniersplanten, zoals oranje havikskruid. Een met zand gevulde bloembak in een zonnig hoekje van de tuin is een goed alternatief voor wanneer je geen leemzand kan vinden.

› Waar hang ik een bijenhotel best op?

- Hang je bijenhotel op een zonnige plek
- Richt je hotel zuidwaarts
- Zorg voor bescherming tegen regen en wind en vermijd het gebruik van verf of vernis
- Hergebruik je hotel jaar na jaar

› Hoe onderhoud ik een bijenhotel?

Een bijenhotel vergt geen onderhoud. Bijen metselen de gangen dicht. Daarachter brengen de larven de winter door. De kersverse bijtjes maken de buisjes van binnenuit open wanneer ze er klaar voor zijn. Het enige wat je moet

doen, is het bijenhotel op een droge plek in de zon hangen. Kuis je bijenhotel bij de lente-schoonmaak dus zeker niet uit! De eerste bijen kan je al in het voorjaar verwachten.

Nestkast voor vleermuizen

Ook vleermuizen zijn gebaat bij een nestkast. Hoewel je maar weinig in contact komt met vleermuizen, kan je ze toch helpen in je tuin. In ruil maken de luchtacrobaten jacht op de insecten in je buurt.

Hang je vleermuizenkast minstens 3 meter hoog aan een stevige boom met de voorzijde naar het zonlicht, op een rustige plek. Zorg dat de aanvliegopening vrij is, zonder takken of bladeren voor de invliegopening of meteen onder de kast. Vleermuizen verstoren, vangen, doden of hun verblijfplaats vernietigen of onbereikbaar maken is bij wet verboden.

Heb je vragen over vleermuizen?

Bel de infolijn via 1700

Een huis voor egels

Egels zijn leuke dieren om in je tuin te hebben, maar kunnen luidruchtig zijn. Je helpt hen met een bladeren- of composthoop. Laat bladeren, een takkenhoop, boomstronken of een

composthoop in de tuin liggen. Hieronder kunnen egels een nest maken. Ruim een composthoop nooit op voor je gecontroleerd hebt of er een egel in slaapt.

Wil je een egel in jouw tuin een fijn onderkomen geven, dan kan je ook een egelnestkast aankopen via **www.natuurpunt.be/winkel** of er zelf een in elkaar timmeren.

.....

[Meer op www.natuurpunt.be/nestkastjes](http://www.natuurpunt.be/nestkastjes)

Leg een **(mini)vijver aan**

Een kleine tuinvijver is een oase van leven: libellen, kikkers of bootsmannetjes en zelfs vogels: ze komen allemaal naar dit zwem- of drinkbadje. Eens libellen en waterkevers je vijver ontdekt hebben wordt het echt feest. Zij eten muggenlarven, dus muggen hoef je in de zomer niet te vrezen in de tuin. Daarnaast brengt water rust in de tuin, is het leuk om mee te spelen en vormt het een welkome afkoeling in warme zomers.

TIP

Watermunt, waterdriblad, water-aardbei, kikkerbeet, krabbescheer, aarvederkruid of gedoorn d hoornblad, dotterbloem, beekpunge, moeras-vergeet-me-nietje

Een tuinvijver hoeft niet groot te zijn. Met een minivijver creëer je al extra leven in je tuin. Je kan hem het hele jaar door aanleggen. Het duurt 1 à 2 uur. Heb je meer plaats, kies dan voor een ecologische tuinvijver. Heb je helemaal geen tijd of plaats voor een vijvertje? Vang dan regenwater op in een regenton en gebruik het om de planten in je tuin te bewateren.

Watermunt

Maak een minivijver in vijf stappen

- 1 Maak een kuip, zinken teil of wijnton van minstens 50 liter proper met water en azijn.
- 2 Vul de bodem met 10 cm grind of lava-korrels of kies voor kiezelsteentjes, zand of schelpjes. Dit is een ideale groeiplaats voor nuttige bacteriën en een schuilplaats voor waterdiertjes. Je kan hier ook je plantjes in vastzetten.
- 3 Leg bakstenen aan de rand van je kuip om diepteverschillen te creëren en stapel stenen aan een zijde van de teil zodat dieren er makkelijk in en uit kunnen.
- 4 Vul je vijver met water. Regenwater is de meest ecologische keuze, maar niet alle planten verdragen de zuurtegraad. Leidingwater bevat meestal voldoende kalk voor de meeste waterplanten. Laat het water enkele dagen op temperatuur komen.
- 5 Plaats je waterplanten in de vijver. Niet te veel, want ze groeien erg snel. Kies voor inheemse waterplanten.

Extra tips

- Vissen laat je beter achterwege, zij maken het water snel troebel.
- Je plaatst je vijver best in de halfschaduw. Te veel zon warmt het water te snel op en zorgt voor algenbloei.

Drie groeiplaatsen voor waterplanten

- Drijfplanten leg je gewoon op het wateroppervlak. Ze zorgen voor wat schaduw zodat het water niet te fel opwarmt. Kikkerbeet is een mooi voorbeeld. Die lijkt op mini waterlelie.
- In het diepste deel van de vijver plant je zuurstofplanten. Aarvederkruid of ge-doornd hoornblad zijn hiervoor geschikt. Leg de wortelzone in de grind- of lava-korrels en fixeer ze eventueel met een steen.
- In de ondiepe delen die je hebt gecreëerd met klinkers of bakstenen plaats je moerasplanten. Voorbeelden zijn dotterbloem, watermunt, moerasvergeet-mij-nietje, waterdriblad ...

[Meer op www.natuurpunt.be/vijver](http://www.natuurpunt.be/vijver)

Kies voor een **natuurlijke omheining**

Veel dieren kunnen niet vliegen of klimmen en verplaatsen zich enkel over de grond. Ommuurde tuinen zijn dan ook zo goed als onbereikbaar. Kies voor een natuurlijke haag of maak een doorgang in je omheining om egels, kikkers of padden door te laten.

TIP

Haagbeuk, beuk, veldesdoorn, liguster, meidoorn, gemengde hagen (iep, hazelaar, wilde kardinaalsmuts, rode kornoelje, sporkehout ...)

Levende omheining

Kies voor inheemse bladverliezende struiken als haag. Die zijn beter aangepast aan onze bodem en ons klimaat, volgen het ritme van de seizoenen en je helpt er ook onze wilde dieren mee.

- Omdat planten met blote wortel uit volle grond gerooid worden, kan je ze pas aanplanten wanneer ze in rust zijn: van november tot maart.
- Let er op dat de wortels niet uitdrogen of bevriezen. Plant je haag onmiddellijk na aankoop. Indien dat niet mogelijk is, graaf je ze tijdelijk in een kuil in.
- Wanneer je de haag op je eigen perceel plant, hou je minstens 50 cm afstand tot de perceelgrens.
- Graaf een sleuf van ongeveer 40 cm diep en 40 cm breed en maak de grond goed los. Je kan de bodem verbeteren met compost.
- Vier planten per meter volstaan om een mooie dichte haag te krijgen. Plant net zo diep als ze op de kwekerij gestaan hebben (ongeveer 5 cm boven de eerste wortels)
- Druk de grond goed aan en giet de platen aan.

Maak een toegangspoortje voor dieren in je hek

Heb je een omheining en wil je graag iets doen voor de egels in je buurt? Graaf dan onder je omheiningen een egeltunnel van minstens 20 x 20 x 20 cm. Druk de aarde langs de zijkanten goed aan en klaar is kees.

Een haag is niet alleen handig als tuinafscheiding, ze kan verschillende functies vervullen.

› Haag als windscherm

Wil je de wind tegenhouden? Kies dan voor soorten die weinig wind doorlaten zoals wilde liguster. Richt de haag op het zuidwesten, want vandaar komt bij ons de meeste wind.

› Haag als verbinding met je omgeving

Hagen die in verbinding staan met andere tuinen, bosjes of hagen zijn bijzonder nuttig voor een gezonde biodiversiteit. Via hagen kunnen insecten, vogels, reptielen, amfibieën en zoogdieren zich verspreiden en ontstaan er gezonde populaties.

[Meer op www.natuurpunt.be/hagen](http://www.natuurpunt.be/hagen)

Plant een **bessenstruik**

Snoepjes van de natuur zijn het allerlekkerst, en tover je zo uit je tuin. Maar ook met verse groentjes uit de moestuin is het alle dagen feest. Hoewel heel wat mensen bang zijn van beestjes in hun moestuin, zijn die kleine diertjes van groot belang.

TIP

Kies voor vruchtdragende planten: rode, zwarte en witte bes, framboos, doornloze braam, aardbei en alle mogelijke groenten voor in je moestuin.

Stappenplan voor lekkere besjes

1 **Bereid je bodem voor.**

Bessenplanten hebben een bodem met een dikke luchtige humuslaag nodig. Kies een plekje in de zon of halfschaduw. Voor frambozen en bramen hou je de plantstrook minstens 50 cm breed, bij rode bessen 1 meter. Maak de bodem kruidvrij en verwijder oude wortels en plantendelen. In de bovenste 30 - 40 cm van je bodem verwerk je een flinke hoeveelheid compost.

2 **Plant je struiken.**

De beste periode om struiken te planten is tussen november en maart. Dan zijn planten in rust. Struiken in pot kan je in principe het hele jaar door planten, maar geef ze de eerste weken extra water. Maak het plantgat groot genoeg, knip beschadigde takken en wortels af en stop de plant in het plantgat. Vul het gat met grond en schud de struik heen en weer, op en neer, zodat de aarde tussen de wortels valt. Druk de aarde aan rond de stam en geef je plant water. Plantafstand tussen de struiken: Framboos: 50 cm – Rode bes: 1- 1,5 m – Braam: 3-5 m

3 **Bedek de bodem.**

Gebruik een flinke laag houtsnippers (5 à 10 cm), die houden de bodem vochtig en zorgen ervoor dat je minder moet wieden. Vul de volgende jaren regelmatig aan met herfstbladeren, houtsnippers of een dunne laag gazonmaaisel (max 1 cm per keer). Zo vorm je zelf een onmisbare humuslaag.

4 **Plant nog andere kleinere planten tussen je bessenstruiken.**

- Bosaardbei: breidt zich snel uit en bedekt de hele bodem.
- Meiklokjes zijn ook een succesvolle bodembedekker.
- Daslook: de blaadjes zijn een goede smaakmaker in salades.
- Gewone aardbeiplanten plant je best 35 à 40 cm uit elkaar.

5 **Vergeet de bestuivers niet.**

Er zullen enkel vruchten aan je planten komen als de bloemen goed bestoven worden. Hang een bijenhotel in de buurt, op een plaatsje in de zon.

Betrek je kinderen en laat hen de bessenstruik- en kiezen. Denk ook eens aan minder evidente natuursnoepjes als doornloze braam, kiwi en druif. Appel, peer of perzik kunnen geleid en gesnoeid worden zodat ze tegen muren kunnen groeien.

Zelfs op een balkon kan je van natuursnoepjes genieten. Gebruik een wijnton, bloembak of zelfs een regenpijp. Maak je plantgat groot genoeg en meng wat compost onder de aarde. Hang een bijenhotel op een zonnige plaats in de buurt van je planten om de bestuiving te bevorderen.

[Meer op www.natuurpunt.be/moestuin](http://www.natuurpunt.be/moestuin)

Kies voor een **waterdoorlatend** **pad**

Hou je niet van een betonnen pad in je tuin, en loop je liever met je blote voeten over verschillende soorten ondergrond? En wil je geen natte voeten in je tuin wanneer het goed regent? Kies voor een waterdoorlatend terras of pad in je tuin. Zo kan bij overvloedige regenval het water rechtstreeks naar de bodem sijpelen.

Leg een blotevoetenpad aan

Zo'n pad laat regenwater door in de bodem en biedt een schuilplaats aan tientallen diersoorten. Gebruik verschillende ondergronden zoals stukjes gazon, paden van houtsnippers, ronde kiezeltjes, droog zand, een omgevallen boomstam, boomschijven, niet te scherpe natuurstenen of enkele betondals. Je kan het op elk seizoen aanleggen.

Onder je stapstenen krioelt het van het leven. Duizend- en miljoenpoten en mieren vinden er een veilige thuis. Ga op zoek naar pissebedden en duizendpoten. Zij houden je grond gezond.

Stappenplan voor jouw blotevoetenpad

Stapstenen met gazon of andere planten ertussen zijn in principe al voldoende. Mogelijke stapstenen zijn betondallen, klinkers, platte natuurstenen ... Boomschijven zijn ook leuk, maar als ze nat worden zijn ze nogal glad.

- 1 Maak een selectie van je stapstenen.
- 2 Graaf de stenen net zo diep in dat ze met hun bovenkant gelijk komen met de bodem. Dan kan je het gazon zonder problemen maaien met de grasmaaier.
- 3 Voor arme bodems kan je kruiptijm gebruiken tussen de stapstenen in plaats van gazon. Die kan redelijk goed tegen betreding en bloeit prachtig roze in de vroege zomer.
- 4 Of maak zelf je eigen stapsteen. Neem een plooibare plastic band van minstens 5 cm hoog en plooi die in een cirkel. Maak een betonmengsel van 1 deel cement, 2 delen rijnzand, 3 delen grind en voeg water toe tot het een smeuijg mengsel is. Giet dit mengsel in de cirkel

en leg bovenop een rabarberblad (of ander groot blad) met de nerven naar beneden. Laat enkele uren drogen en haal het blad eraf. Je hebt nu een mooie afdruk. Laat de stapsteen nu enkele dagen verder uitharden.

Maak een mozaïeksteen met kleurrijke kiezels. Hiervoor graaf je op de plaats waar de stapsteen moet komen 10 cm diep uit. Vul dit aan met een stabilis -mengsel van 1 deel cement op 8 delen rijnzand. Maak een moza ektekening naar keuze en vul ook tussen de kiezels aan met de stabilis . Besproei heel zachtjes met water (bv met een plantenspuit) en laat enkele dagen uitharden.

[Meer op www.natuurpunt.be/blotevoetenpad](http://www.natuurpunt.be/blotevoetenpad)

Tel de soorten in je tuin en help de wetenschap

Heet je de natuur welkom in jouw tuin, dan ben je natuurlijk razend benieuwd naar al die verschillende soorten die er opduiken. Een kleurrijke vlinder, een mooie bloem of een nieuw vogeltje in je tuin: heerlijk om te ontdekken en naar te kijken.

Herkennen

Hoe weet je welke soort het is?

De gratis beeldherkennings-app ObsIdentify geeft je in 1-2-3 de naam van planten, dieren en paddenstoelen die je voor je lens haalt in je tuin.

Zelfs in een klein tuintje kunnen honderden organismen leven. Vogels, muizen, kikkers of een egel ontdek je natuurlijk snel, maar heb je ook al eens onder een steen of hoopje bladeren gekeken? Tientallen soorten insecten zoeken beschutting in je tuin. Je zal je verbazen over wat er voorkomt.

Ken jij ze allemaal?

- Download de gratis app ObsIdentify op je telefoon
- Maak een foto van een plant, dier of paddenstoel in je tuin
- Klik op de knop ObsIdentify
- Binnen enkele seconden verschijnt de naam van de soort met aanvullende informatie

Dieren in je tuin herkennen:

www.natuurpunt.be/soortenherkennen

Geef het door en help de wetenschap

- Eens je weet welke soort je hebt gespot in je tuin, kan je die ook delen met de wetenschap. Gebruik ObsIdentify en geef het door aan waarnemingen.be, de grootste natuurdatabank in ons land. Met jouw waarnemingen help je zo de geautomatiseerde soortherkenning te verbeteren en draag je bij aan de kennis over de natuur. **www.waarnemingen.be**
- Maak je profiel aan op Mijn Tuinlab, het grootste tuinonderzoek in Vlaanderen. Bereken er je tuinscore, doe mee aan onderzoeksprojecten en help zo de wetenschap om een zicht te krijgen op wat er leeft in onze tuinen. Je krijgt ook te zien welke soorten er in jouw buurt waargenomen worden. **www.mijntuinlab.be**
- Tel mee met de vogel- of vlindertelling. Natuurpunt organiseert elk jaar in januari en juli een vogel- en vlindertelling. Tijdens die telacties tellen duizenden Vlamingen de vogels of vlinders in hun tuin. Dankzij deze gegevens komt Natuurpunt te weten hoe deze dieren onze tuinen gebruiken en welke soorten het goed of minder goed doen. **www.vogelweekend.be**
www.vlindertelling.be

ROODBORST Innemende zanger met romantische inborst. Houdt van struikgewas en zoekt er naar spinnetjes en andere insecten.

KLEINE VOS Vrolijke feestneusvlinder met een eigen drankrietje. Houdt van zoete nectarcocktails en warme zomerdagen.

7-STIPPELIG LIEVEHEERSBESTJE

Trendy rood kevertje met 7 zwarte stippen. Houdt van bladluizen en omgekeerde bloempotjes met hooi.

DWERGVLEERMUIS Schimmige snelheidsduivel met onstiltbare honger. Houdt van gifvrije tuinen en een warme schuilplaats onder dakpannen, in spouwmuuren of een zuiderse nestkast.

EGEL Stekelige bolster met een zachte pit. Houdt van naaktslakken en lange wandelingen.

NEUSHOORNKEVER

Bizarre reuzenkever met een wipneus. Houdt van houtsnippers en compost.

DAGPAUWOOG Kleurrijke vlinder met ogen om in te verdwalen. Houdt ervan om rovers op het verkeerde been te zetten.

HOMMEL Zachtaardige workaholic, staat in voor al jouw stuifmeeltransporten.

YUURJUFFER Lady in red. Houdt van waterballet en zonnige lentedagen.

ALPENWATERSALAMANDER
Slome slungel met oranje-rode buik. Houdt van humus, houtblokken en heerlijk helder H₂O.

ZEBRASPRINGSPINNETJE
Warmbloedige acrobaat met zebra-strepen. Houdt van halsbrekende toeren op zonbeschenen muren.

MEREL The Man in Black. Houdt van regenwormen en originele nestplaatsen.

BRUINE KIKKER Coole kikker met tijgermotief. Houdt van een teruggetrokken leven en nachtelijke uitstapjes bij de burens.

Plant minstens **15 bloeiende planten**

Bloemen vind je in alle geuren en kleuren. Kies voor je tuin inheemse planten die nectar voorzien voor vlinders en bijen. Zorg ervoor dat er jaarrond bloeiende planten in je tuin te vinden zijn. Overal waar je wil kan je bloemen planten, zelfs in je gazon. Het voordeel van inheemse planten is dat ze hier beter gedijen en een betere voedselbron zijn voor vlinders en bijen. Hoe groter je nectar-aanbod, hoe meer bijen en vlinders je tuin in de zomer zullen opvrolijken.

TIP

Eenjarige bloemen: korenbloem, klaproos, kamille, gele ganzenbloem, boldेरик ... Er bestaan ook speciale mengsels voor bijen.

Meerjarige bloemen: gewoon duizendblad, barbarakruid, knoopruid, groot streepzaad, wilde peen, slan-genkruid, gewone reigersbek, glad walstro, stijf havikskruid, scherm-havikskruid, Sint-Janskruid, gewoon biggenkruid, zandblauwtje, vertakte leeuwentand, gewone margriet, gewone veldbies, muskuskaasjeskruid, smalle weegbree, brunel, scherpe boterbloem, kleine ratelaar, dagkoekoeksbloem, gele morgenster, hagenpootje, middelste teunisbloem

Plant bloembollen

Kies voor lente- of herfstbloeiende soorten die je kan laten zitten tijdens de winter. Ze komen elk jaar terug en vermeerderen zelfs.

- Plant de bloembollen in het najaar (september - oktober).
- Maak het plantgat voor kleinere bloembollen 7 cm diep. Grotere bloembollen plant je 2x zo diep als de hoogte van de bloembol.
- Als je in het gazon plant zorg er dan voor dat dit niet op de meest belopen plaats is. Maai de eerste keer je gazon wanneer de bladeren van de bloemen verwelken.

> Plantentip bloembollen

- In je gazon: krokus, boeren- of herfst-krokus, narcis.
- In je humuslaag onder bladverliezende struiken en bomen: wilde hyacint, sneeuwkllokje, meiklokje, bostulp, daslook, winterakoniet, oosterse sterhyacint
- In een zonnige border: blauwe druifjes, sierui, botanische (kleinbloemige) tulpen (tulipa tarda, tulipa urumiensis)

Eénjarige bloemen in een bloemenweide

Een bloemenakker is een verzameling van fleurige éénjarige bloemen. Die bloemen hebben een kale bodem nodig om te kiemen. Ze groeien snel en bloeien nog hetzelfde jaar. Tijdens de winter sterven ze af.

- Zaai tussen half maart en eind mei
- Verwijder eerst alle begroeiing, spit de aarde om en haal ook hinderlijke wortels weg. Voeg geen compost of meststoffen toe.
- Volg de aanwijzingen op de verpakking. Zo schat je het aantal m² dat je kan inzaaien niet verkeerd in.
- Als de planten opkomen kan het nodig zijn om andere planten er tussenuit te trekken.
- Voor een mooi resultaat zal je jaarlijks opnieuw de bodem moeten verstoren door te spitten of te harken en opnieuw inzaaien.

Meerjarige bloemen in een bloemenweide

Hier staan meerjarige planten die elk jaar terugkomen en er groeien ook grassen tussen. Je kan dit best vergelijken met een bloemrijk hooiland, dat je 1 of 2 keer per jaar maait

(juni-juli/sept). Laat het maaisel enkele dagen drogen zodat de zaden kunnen rijpen en vallen. Plantmethode en -periode zijn identiek aan de bloemenweide met éénjarige bloemen.

- Het eerste jaar zal de bloemenweide niet zo uitbundig bloeien
- In september maai je een eerste keer. De vaste planten hebben nu kleine rozetjes gevormd waaruit ze volgend jaar verder groeien.

Bloemen in bloemborders

Heb je een plekje aan de rand van je tuin, waar enkel uren per dag de zon op schijnt? Dan is een bloemenborder zeker iets voor jou. Maak de grond onkruidvrij, spit hem om en verbeter met compost. Als de planten erg droog zijn, dompel je ze eerst in een emmer water en laat de grond zich volzuigen.

- Zet dan alle planten in hun pot op de juiste plek. Tevreden? Graaf dan de plantgaten en zet alle planten net zo diep in de grond als ze in de pot stonden.
- Geef voldoende water en wied regelmatig tot de planten de oppervlakte helemaal bedekken.

› Plantentip bloemborders

Planten op normale, niet te droge tuingrond: kruipend zenegroen, wilde akelei, ruig klokje, rapunzelklokje, grote centaurie, vingerhoedskruid, koninginnekruid, gele dovenetel, gewone margriet, kattenstaart, muskuskaasjeskruid, gewone smeerwortel, kogeldistel, monnikskap. Heel droge en warme plaatsen zijn de ideale groeiplaats voor mediterrane kruiden en bloemen; lavendel, wilde marjolein, tijm, salie ... Ze combineren mooi met veldsalie, kattenkruid, ezelsoor, rode zonnehoe, hemelsleutel, slangenkruid, reseda, steentijm, zonneroosje.

Bloemen in bloembakken

Natuurlijk zijn er ook nog bloembakken voor op kleine oppervlaktes zoals een koertje of een balkon. Die moet je regelmatig water geven. Je kan ook kiezen voor planten die van droogte houden. Vul hiervoor je bloembak met een mengsel van rivierzand en potgrond (50%). Af en toe water geven blijft noodzakelijk, maar het hoeft niet zo frequent.

.....
[Meer op www.natuurpunt.be/bloemen](http://www.natuurpunt.be/bloemen)

Mijn Tuinlab

Bereken en verbeter je tuinscore

 www.mijntuinlab.be

9% van Vlaanderen bestaat uit tuinen. Een enorm potentieel voor de natuur en de wetenschap. Neem jouw tuin onder de loep en doe mee aan het grootste tuinonderzoek van Vlaanderen.

Mijn
Tuinlab.be

MET
STEUEN
VAN

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

5 tips voor een **kleine tuin**

Veel van de acties zijn perfect toepasbaar in een kleine (stads)tuin. Je kan er kleine hagen of bessenstruiken planten, nestkasten ophangen of een border met bloeiende planten aanleggen. Maak je eigen plan en zorg zo voor een gezond en natuurlijk plekje.

Natuur op je muur

Een volledig ommuurde kleine tuin kan beklemmend werken. Maak hem ruimer door klimplanten langs stenen muren of houten schuttingen te planten. Denk bijvoorbeeld aan wintergroene klimop of aan geurige bloeiers als wilde kamperfoelie.

Verticale snoepmuur

Hou een plekje vrij op je omheining om een verticale snoepmuur te maken. Je kan je eigen mix planten: van sla, aardbeien tot wilde kruiden.

Verschillende lagen van begroeiing

De meeste kleine tuinen zijn lang en/of smal. Door variatie in begroeiing kan je er toch een interessante tuin van maken, voor jezelf en voor de natuur. Zo voelen vogels zich extra veilig in een tuin waarin ze struiken of haagjes hebben om zich in te verstoppen.

Kies het juiste pad

In elke tuin kan je een pad aanleggen. Kies daarbij voor verschillende materialen zoals boomschijven, houtsnippers of niet te scherpe natuurstenen. Extra leuk voor blote voeten en een lust voor het oog. Ook zorgt zo'n pad ervoor dat het water goed insijpelt in de grond.

Verwelkom dieren in de tuin

Niets zo leuk dan een tuin waar er veel beweging te zien is. Hang een nestkast op voor een vogelsoort die je al gespot hebt in de omgeving en hang een bijenkast op.

5 tips voor een balkontuin

Zelfs een balkon kan je omtoveren tot een wonderlijke plek vol natuur.

Plant bessenplanten en groenten in een bloempot

Een paar potten en je bent vertrokken voor een lekkere oogst. En het oogt bovendien ook nog mooi: bloempotten vol aardbeien, sla of radijsjes op je vensterbank. Ook kruiden voelen zich prima in een pot. Zo'n moestuin in potten en bloembakken heeft zeker ook nog een meerwaarde voor vlinders en bijen. En dat is dan weer goed voor de biodiversiteit van je omgeving.

Composteer in een wormenbak

Met een wormenbak kan je op een beperkte plaats compost maken voor je verticale tuin of groenten in potten. En je krijgt er je fruit- en groente-afval mee weg. Compostwormen eten ongekookte groente en fruitresten, afgewisseld

met koolstofrijk afval zoals karton, zaagsel of dode bladeren. Bovendien zijn ze gek op koffieprut. Op citrusschillen zijn ze niet zo gek, die hou je best apart. Zo'n wormenbak kan je in veel verschillende winkels aankopen of zelf maken.

Hang een bijenhotel op

Hang je bijenhotel op een zonnige plek, best zuidwaarts gericht. Zorg voor bescherming tegen regen en wind en vermijd het gebruik van verf of vernis. Je kan het jaar na jaar hergebruiken, dus het vraagt geen poetsbeurt. De eerste bijen kan je al in het voorjaar verwachten.

Kies voor de juiste planten

Planten op een dak of balkon zijn meestal blootgesteld aan meer wind en meer zon. Kies dus voor planten die goed tegen extreme omstandigheden kunnen zoals hemelsleutel (sedum). Een zonneklapper als hemelsleutel geeft geen krimp in de blakende zon. Geef ze wel regelmatig regenwater.

Maak een mini-kruidentuin

Wilde kruiden zijn onmisbaar in elke tuin, dus ook in je balkontuin. Kies voor soorten als wilde marjolein, bieslook of rozemarijn. Een feest voor je gerecht én voor bijen en vlinders.

Veelgestelde vragen

Waarom is mijn tuin zo belangrijk om de natuur te helpen?

Vlaanderen is één van de meest verstedelijkte regio's van Europa, en onze natuur staat dan

ook steeds meer onder druk. De tuinen die achter dit grauwe en kale landschap verborgen zitten, hebben veel meer te bieden dan we beseffen. Zo nemen alle Vlaamse tuinen samen maar liefst 9% in van de totale oppervlakte. Als we ze natuurvriendelijk inrichten, dan kunnen al die kleine tuintjes samen een toevluchtsoord zijn voor heel wat dieren en planten.

Ook is je tuin belangrijk in de strijd tegen de klimaatopwarming. Uit onderzoek (KU Leuven) blijkt dat onze tuinen tot 900.000 ton koolstof kunnen vasthouden. Of toch tenminste als iedereen zich een klein beetje inzet. Zo'n natuurlijke tuin is ook gezonder voor jou, voor je gezin en voor je omgeving.

Meer op www.mijntuinlab.be

Ik heb enkel een balkon, kan ik daar ook acties ondernemen?

Zeker. Zelfs een balkon kan je omtoveren tot een prachtig plekje vol leven. Zo is het perfect mogelijk om bessenplantjes in een petfles te planten. Wil je composteren, dan is een wormenbak de perfecte oplossing. En ook een bijenhotel ophangen is perfect mogelijk.

Hoe herken ik de dieren in mijn tuin?

Verwelkom je de natuur in jouw tuin, dan ben je natuurlijk razend benieuwd naar al de verschillende soorten die er opduiken. We helpen je ze te herkennen op de website van Natuurpunt.

Vlinders en vogels in je tuin beloeren is een geweldige belevenis. Mezen, mussen, vinken, koninginnepages of dagpauwoogjes ... hou jij ze uit elkaar? Natuurpunt organiseert op vaste tijdstippen een vlinder- en vogeltelling. Alle info vind je op www.vogelweekend.be en www.vlindertelling.be.

Hoe werkt ObsIdentify, de shazam van de natuur?

De gratis beeldherkennings-app ObsIdentify geeft je in 1-2-3 de naam van planten, dieren en paddenstoelen die je voor je lens haalt in je tuin of in de natuur.

ObsIdentify is beschikbaar voor zowel Android als iOS. Via onderstaande QR code kan je ObsIdentify downloaden voor je telefoon. Voor de herkenning van soorten heb je een internetverbinding nodig.

Bescherm de natuur

Word lid van Natuurpunt

Je tuin natuurvriendelijk inrichten maakt echt een verschil. Maar ook buiten je tuin heeft de natuur jouw hulp nodig.

Dankzij onze leden en vrijwilligers biedt Natuurpunt dieren en planten een thuis in meer dan 500 natuurgebieden in Vlaanderen. Help ons om nog meer wilde natuur te beschermen. Samen kunnen we de natuur er bovenop helpen.

Gratis!

Jouw geschenk
als nieuw lid.

Als nieuw lid ontvang je

- een **Fiets- en Wandelgids** met de mooiste natuurgebieden in Vlaanderen
- vier keer per jaar het **Natuur.blad** boordevol informatie over de natuur
- informatie van je lokale afdeling over de **natuur in je buurt**
- een lidkaart die je recht geeft op **korting** in de Natuurpunt Winkel en bij onze partners (Schoenen Torfs, A.S.Adventure, Dille & Kamille, ...)

www.natuurpunt.be/wordlid

Vragen? 015-29 72 50

Schrijf je lidgeld (€ 30 per jaar voor het hele gezin) over op BE17 2300 0442 3321
Natuurpunt • Coxiestraat 11 • 2800 Mechelen
met vermelding **'Nieuw lid - tuingids'**